

*Бойчук Н. А., старший викладач,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ*

СТУДІЮВАННЯ НАУКИ ПРО ДОКУМЕНТ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ФАХОВОЇ ПЕРІОДИКИ)

Поліпарадигмальність сучасного наукового знання знаходить своє відображення і в розвитку української науки про документ. Адже «у сучасному суспільстві складно знайти елемент структури, функціонування якого б не оформлялось документально. <...> Документ розповсюджений елемент і відіграє суттєве значення у життєдіяльності суспільства <...> поява комп'ютера призвела до створення нового документу – електронного, який з одного боку має спільні риси і властивості з документом, зафіксованим на паперовому носіїві, а з іншого має свої специфічні риси» [3, с. 166]. Поліпарадигмальність та інтегративність характеризується розвитком суміжних наукових напрямів, які, об'єднуючи різні підходи до об'єкта і методи його дослідження, дають змогу формувати нове, більш глибоке і повне знання про його властивості. Водночас розвиток наукових дисциплін, предметом дослідження яких є документ, призводить до формування потреби у тлумаченні цього терміна [2, с. 7].

Розвиток будь-якої науки – складний процес, насичений взаємовиключними теоріями та гіпотезами. «У суспільстві знань особливого значення набувають наука та її носії – інтелектуальна еліта, здатна продукувати нове наукове знання, успішно реалізувати наукові здобутки в усіх сферах людської діяльності» [5, с. 34]. Вчені до сьогодні ведуть активну наукову дискусію щодо власне назви науки про документ. Н. Кушнарєнко, обґрунтовуючи назву «документознавство», наголошує, що «протягом багатьох десятиліть тривають дискусії щодо точного визначення назви науки, однак і понині це питання залишається не вирішеним через динамічні процеси диференціації та інтеграції наукових дисциплін, що вивчають документ» [1].

Під впливом цифровізації документознавча термінологія невпинно збагачується новими поняттями, лексемами та визначеннями, що забезпечують основні дослідні напрями апробації теорії та практики науки про документ. Г. М. Швецова-Водка запропонувала і обґрунтувала термін «документологія як комплекс наук про документ, який розглядається як засіб передачі соціальної інформації» [5].

Для розгляду означеної нами теми проаналізовано видання («Архіви України», «Бібліотечний вісник», «Студії з архівної справи та документознавства», «Вісник Книжкової палати», «Вісник Харківської державної академії культури», «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія»), публікації яких розкривають історію становлення науки про документ, методологію документознавчих досліджень, терміносистему науки, загальні проблеми документознавства, історію бібліотек, архівів та архівних установ, електронне документознавство, розвиток науки про документ за кордоном, документознавчу професіологію тощо.

Еволюцію українського документознавства як метанауку «для всіх наук документно-комунікативного циклу» [1, с. 156] у лоні гуманітаристики репрезентує сформованість науково-освітніх шкіл (харківська, київська, рівненська), значні надбання освітніх і наукових центрів вивчення документа, розвиток загального і спеціального документознавства та його інституціалізація у навчальну дисципліну.

Проаналізовані фахові періодичні видання як відкрита платформа наукового студіювання актуальних напрямів та апробації нових концепцій накопичили сьогодні значний науково-інформаційний документознавчий контент, що втілює трансформацію теоретико-методологічної моделі української науки про документ.

Важливо наголосити, що такі видання оптимально реалізують такі функції: інформаційна (інформаційне обслуговування науковців та практиків інформаційно-документознавчої сфери); пропагандистська (популяризація нових знань, пошуків та ідей у документознавстві); науково-комунікативна (задоволення потреби у найновіших та найактуальніших тенденціях, напрямках, течіях, трендах в українському та зарубіжному документознавстві); апробаційна (перша публікація результатів нових досліджень); дидактична (можливість використання опублікованих матеріалів в освітньому процесі підготовки студентів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»).

Власне назви запропонованих журналів красномовно говорять про розпорощення фахового науково-інформаційного контенту по різних виданнях, але з чітко визначеним цільовим призначенням – науково-теоретичні чи науково-практичні. Тому вважаємо, що для оптимальної апробації теорії та практики науки про документ, її системного розвитку давно назріла необхідність започаткувати спеціалізований науково-практичний журнал (робоча назва – «Документознавство в Україні та за кордоном»). Такий часопис сприятиме апробації концепцій та генеруванню ідей, відкритості до нового, репрезентації уявлень про документ у їх історичному і сучасному контексті розвитку, його системному розгляді, висвітлення досягнень зарубіжної документаційної науки та кращого досвіду керування документацією. Також це уможливить концентрацію наукової та спеціальної первинної (статті) та вторинної інформації (рецензії, огляди тощо) вузького тематичного спрямування задля відповідного читацького призначення.

Це видання повинно бути включене до «Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть вміщуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук, кандидата наук та ступеня доктора філософії» та індексуватися у міжнародних і українських базах даних. Журнал повинен мати електронний аналог, і його варто поширювати через каталог видань України «Преса поштою», який формує Державне підприємство з розповсюдження періодичних видань «Преса» для охоплення зацікавленої аудиторії.

Також у цьому контексті, враховуючи виклики сьогодення, усім періодичним та неперіодичним фаховим виданням у кінці року в електронному форматі

потрібно готувати дайджест матеріалів за рік означеної тематики як додаток до журналу. У цьому найуспішніше реалізується організаторська функція періодичного видання. Тут необхідно звернути увагу, що важливий масив наукового дискурсу документознавства розпорошений по інших періодичних та неперіодичних продовжуваних виданнях [2; 3].

Нині за органічної інтеграції модернізованої науки про документ та оптимізованої практики невпинно зароджується нова наукова дисципліна – документознавча професіологія, яка ще потребує пильної уваги дослідників. Але оприлюднення матеріалів цієї тематики на сторінках фахових періодичних видань сприятиме систематизації нового знання та введенню його у науковий обіг, відкритому обговоренню проблемних питань та їх переосмисленню.

Отже, здійснений аналіз науково-інформаційного контенту фахових періодичних видань дає змогу зробити висновок про розвиток документознавства в Україні як відкритої системи із безліччю взаємопов'язаних компонентів та одного з найпродуктивніших напрямів всеукраїнського наукового знання, що прогресує у контексті світової науки і має значні перспективи, враховуючи інтелектуальний потенціал авторитетних учених, знаних педагогів та практиків української інформаційно-документознавчої сфери.

Список використаних джерел

1. Кушнарєнко Н. Н. Документоведєніє: учебник. Изд. 2-є, перераб. и доп. Київ: Т-во «Знаннє», 2000. 460 с.
2. Лукаш Г. П. Поняття докумєнта у документознавствї: полїпарадигмальний аспект. *Інформація та соціум: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції* / редкол.: О. М. Анїсімова (голова), О. Є. Гомотюк та ін. Вінниця: ДонНУ іменї Василя Стуса. 2020. С. 6.
3. Піддубна Л. П. Документ та його основні характеристики: сутність поняття, властивості, атрибути. *Науковий вісник Академії мунїципального управлїння. Серія: Управлїння*. 2012. Вип. 1. С. 165–172. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_uprav1_2012_1_24
4. Савицький В. Т. Документ як базове поняття докумєнтаційного забезпечєння управлїння. *Університетські наукові записки*. 2005. № 4. С. 313–318.
5. Швецова-Водка Г. Н. Структура документознавства і його місце серед сумїжних наукових дисциплїн. *Студії з архївної справи та документознавства*. 2004. № 12. URL: https://old.archives.gov.ua/Publicat/Studii/Studii_2004.12_08.php
6. Шейко В., Кушнарєнко Н. Концептосфера підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів у Харківській державній академії культури. *Вїсник Книжкової палати*. 2020. № 7. С. 34–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2020_7_9

